

URSZULA PERKOWSKA (1942-2017), Kraków
KS. JACEK URBAN, Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie
ORCID: 0000-0003-1790-2601
archiwariusz@gmail.com

DROGA KS. PROF. JANA FIJAŁKA DO UNIWERSYTECKIEJ KATEDRY

STRESZCZENIE: Ks. prof. Jan Fijałek (1864-1936) uznawany jest za jednego z najwybitniejszych polskich historyków Kościoła. Jego działalność profesorska ma już kilka opracowań naukowych, choć wciąż czekamy na kompletne jej opracowanie. W tym tekście podjęto próbę przedstawienia jego dróg do profesury. Najpierw w latach 1871-75 uczęszczał do szkoły powszechnej w Bochni, w latach 1875-79 do niższego Gimnazjum w Bochni, a w latach 1879-1883 do Gimnazjum św. Anny w Krakowie. Gimnazja w Bochni i w Krakowie wydały wielu znanych polskich uczonych. Po maturze wstąpił do Seminarium Duchownego i na Wydział Teologiczny Uniwersytetu Jagiellońskiego. Wybrał seminarium naukowe z historii Kościoła ks. prof. Władysława Chotkowskiego. Po święceniach kapłańskich w 1887 r. udał się do Rzymu. Studiował prawo na Uniwersytecie Gregoriańskim, ukończył Szkołę Paleograficzną na Watykanie i podjął współpracę z działającą w Rzymie stacją naukową krakowskiej Akademii Umiejętności pod kierunkiem prof. Stanisława Smolki. W 1891 r. doktoryzował się. Podjął wykłady na Wydziale Teologicznym UJ jako suplent. Habilitował się w 29 roku życia na podstawie dorobku i pracy pt. „Życie i obyczaje kleru w Polsce średniowiecznej na tle ustawodawstwa synodalnego” (1893). Habilitacja dawała mu uprawnienia do prowadzenia wykładów. Gdy w 1896 r. zawakowała katedra historii Kościoła na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Lwowskiego zgłosił się do konkursu i go wygrał. W wieku 32 lat został profesorem nadzwyczajnym. Na każdym etapie jego edukacji zwracano uwagę na jego niezwykłą pracowitość. Pracowitość pozostała jego cechą własną przez kolejnych 40 lat profesorskiego żywota.

SŁOWA KLUCZOWE: *Imienne:* Jan Fijałek, Władysław Chotkowski, Stanisław Smolka, Albin Dunajewski, Tadeusz Gromnicki; *Geograficzne:* Pogwizdów, Niegowić, Kraków, Rzym, Lwów.

REV. PROF. JAN FIJAŁEK'S WAY TO THE UNIVERSITY'S DEPARTMENT CHAIR

ABSTRACT: Rev. Prof. Jan Fijałek (1864-1936) is considered to be one of the most outstanding Polish historians of the Church. There are already several scientific studies on his work as a professor although we are still waiting for its complete study. This text attempts to present his path to the professorship. First, in the years 1871-75

he attended the elementary school in Bochnia, then from 1875 to 1879 to the lower gymnasium in Bochnia, and then, between 1879 and 1883, to the St. Anna Gymnasium in Krakow. The gymnasiums in Bochnia and Kraków issued many famous Polish scientists. After graduating from high school, he entered the Theological Seminary and the Faculty of Theology of the Jagiellonian University, where he chose a scientific seminar on the history of the Church, conducted by Rev. Prof. Władysław Chotkowski. He received his priestly ordination in 1887, and afterwards went to Rome, where he studied law at the Gregorian University. He also graduated from the Palaeographic School at the Vatican. Soon he established cooperation with the research center of the Krakow Academy of Arts and Sciences in Rome under the supervision of prof. Stanisław Smolka. In 1891 he obtained his doctorate and began lecturing at the Faculty of Theology of the Jagiellonian University. He habilitated at the age of 29 on the basis of his achievements and thesis entitled „The life and customs of the clergy in medieval Poland in the context of synodal legislation” (1893). When in 1896 the Church History Department at the Faculty of Theology at the University of Lviv became vacant, he entered the competition and won it. He became an associate professor at the age of 32. At every stage of his education, attention was paid to his extraordinary diligence, which remained his special trait for the next 40 years as a professor.

KEYWORDS: *Names:* Jan Fijałek, Władysław Chotkowski, Stanisław Smolka, Albin Dunajewski, Tadeusz Gromnicki; *Geographical items:* Pogwizdów, Niegowić, Cracow, Rome, Lviv.

Translated by ks. Jacek Urban

Ks. prof. Jan Fijałek uważany jest za jednego z najwybitniejszych polskich historyków Kościoła. To przekonanie wielu znakomitych historyków, takich jak, m. in., prof. Władysław Semkowicz, prof. Adam Vetulani, czy ks. prof. Mieczysław Żywczyński. Biogramy ks. prof. J. Fijaka znajdują się w wielu słownikach¹. Od lat podejmowane są próby opracowania choćby tylko fragmentów jego życia i dzieła. Wymieńmy przynajmniej niektóre. Adam Vetulani zajął się ks. Fijałkiem jako historykiem Kościoła polskiego. Prace ks. Fijałka poświęcone historii ustawodawstwa kościelnego w Polsce w czasie średniowiecza z punktu widzenia prawa kanonicznego omówił Jakub Sawicki. Działalność w stacjach naukowych Akademii Umiejętności obszernie

¹ Wśród opracowań hasłowych m.in. W. Semkowicz, *Fijałek Jan*, PSB VI, Kraków 1948, s. 441-443; S. Piech, *Jan Nepomucen Fijałek (1864-1936)*, [w:] *Złota Księga Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie*, red. S. Piech, Kraków 2000, s. 381; K. Kaczmarek, *Ks. Jan Nepomucen Fijałek (1864-1936), Mediewiści III*, red. J. Strzelczyk, Poznań 2015, s. 29-35.

przedstawił Jan Staszel, a Jacek Urban przedstawił jego pracę jako archiwisty Archiwum kapitulnego na Wawelu, a także okoliczności jego powrotu z Uniwersytetu Lwowskiego na Uniwersytet Jagielloński². Zadanie omówienia drogi ks. prof. J. Fijałka do uniwersyteckiej katedry oraz jego biografii naukowej podjęła się prof. Urszula Perkowska. Nie doszło jednak do realizacji tego projektu. Prof. Perkowska przekazała swój maszynopis do wykorzystania piszącemu te słowa. Wobec tego, że temat ks. prof. J. Fijałka został podjęty jako temat rozprawy doktorskiej, aby udostępnić maszynopis śp. prof. U. Perkowskiej w formie drukowanej, uzupełniłem go i niniejszym podaję do druku, również jako wspomnienie tej znakomitej historyk dziejów Uniwersytetu Jagiellońskiego³.

Jan Fijałek urodził się 8 V 1864 r. w Pogwizdowie k. Bochni jako pierwsze dziecko Jana i Marii z domu Grotowskiej⁴. Ojciec był rolnikiem. Był także organistą w miejscowym kościele parafialnym. Jak pisał następca ks. prof. Fijałka na katedrze uniwersyteckiej ks. prof. Tadeusz Glemma: „wyniósł z domu rodzinnego obok pobożności zamiłowanie do wiedzy i niezmordowaną pracowitość”⁵.

Rodzina Fijałków była liczna. Jan miał trzech braci i dwie siostry⁶. Mimo trudnych warunków bytowych rodzice zdecydowali się na kształ-

² A. Vetulani, *Ks. Jan Fijałek historyk Kościoła polskiego*, „Analecta Cracoviensia” 2, 1970, s. 428; J. Sawicki, *Ks. Jan Nepomucen Fijałek*, „Prawo Kanoniczne” 15, 1972, s. 267-292; J. Staszel, *Jan Fijałek – kapłan i uczony: działalność w ekspedycji rzymskiej Polskiej Akademii Umiejętności*, „Rocznik Biblioteki PAN w Krakowie” 39, 1994, s. 101-179; J. Staszel, *Listy Karoliny Lanckorońskiej do Jana Fijałka i Stanisława Tomkowicza z lat 1930-1936*, „Rocznik Krakowski” 70, 2004, s. 131-140; J. Urban, *Archiwum Kapitulne na Wawelu pod zarządkiem ks. Jana Fijałka*, „Analecta Cracoviensia” 27, 1995, s. 629-636; J. Urban, *Powołanie ks. prof. Jana Fijałka na katedrę historii kościelnej Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego*, [w:] *Historia vita memoriae. Prace dedykowane ks. prof. Stanisławowi Piechowi*, red. J. Bednarczyk, Kraków 2010, s. 225-230. Niniejsze zestawienie nie jest oczywiście kompletne.

³ Prof. Urszula Perkowska to autorka m.in. kilkunastu książek na temat dziejów Uniwersytetu Jagiellońskiego zmarła 25 sierpnia 2017 r. w Krakowie.

⁴ Biblioteka PAU i PAN w Krakowie (dalej BPAU i PAN), rkps 4702, t. 1., Odpis metryki chrztu, papiery osobiste J. Fijałka; W. Semkowicz, *Fijałek Jan*, *op. cit.*, s. 441.

⁵ Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego (dalej AUJ), sygn. D VII 22, T. Glemma, *Materiały do dziejów katedry historii Kościoła Uniwersytetu Jagiellońskiego*.

⁶ BPAU i PAN, rkps 4702, t. 1., Świadectwa ubóstwa wystawiane przez urzędy gminne i parafialne w Pogwizdowie i Niegowici.

cenie dzieci. W roku 1871 Jan Fijałek zaczął uczęszczać do szkoły powszechnej (pospolitej) w Bochni. Spędził w niej trzy lata 1872-1875. Nauczanie obejmowało: religię, język polski i niemiecki, matematykę, przyrodę. Szkołę bocheńską ukończył z odznaczeniem⁷.

Naukę kontynuował w gimnazjum bocheńskim⁸. Uczęszczał do niego przez cztery lata 1875–1879. Jako uczeń pochodzący z niezamożnej rodziny decyzją Rady Szkolnej Krajowej uzyskał od drugiego półroczu 1876 r. zwolnienie od opłat szkolnych⁹. Drogę do szkoły w Bochni i z powrotem do domu codziennie pokonywał pieszo¹⁰. Z Pogwizdowa do Bochni jest prawie 7 kilometrów. Chłopiec musiał więc codziennie pokonywać kilkanaście kilometrów.

Gimnazjum w Bochni zostało utworzone w roku 1817. Była to początkowo szkoła 6-letnia, ale w roku 1851 została zredukowana o dwie klasy z programem czteroletnim czyli zakresem tzw. gimnazjum niższego. Program nauczania obejmował: religię, język łaciński, grecki, polski, niemiecki, francuski, geografię z historią, historię kraju rodzinnego, historię naturalną, matematykę, fizykę, rysunki i śpiew. Od roku 1868 placówką kierował Teodor Biłous. W okresie pobytu Jana Fijałka w gimnazjum uczęszczało do niego ponad 150 uczniów¹¹. Jan Fijałek nadal uczył się pilnie. Świadczenia szkolne pokazują, że otrzymywał w większości oceny chwalebne, celujące, a tylko rzadko zadowolające¹². Marzenia o dalszej nauce, w tym studiach uniwersyteckich, spowodowały, że po ukończeniu 4-letniego gimnazjum niższego szukał gimnazjum z pełnym ośmioklasowym programem nauczania¹³.

⁷ *Ibidem*, Świadczenia szkolne J. Fijałka ze szkoły pospolitej w Bochni z lat 1872/73–1874/75.

⁸ Uczniami Gimnazjum w Bochni było kilku znakomitych historyków. To obok ks. prof. J. Fijałka także m.in. profesorowie Jan Ptasnik, Ludwik Piotrowicz, Roman Grodecki, Kazimierz Kaczmarczyk, Wacław Korta czy Franciszek Bujak. To także prof. Fryderyk Zoll, prof. Jan Olbrycht czy generał Leopold Okulicki. Zob. *Kronika Gimnazjum w Bochni 1817-1904*, wyd. A. G i c a ł a i Z. S i t k o, Kraków 2017, s. 18.

⁹ *Ibidem*, Rozporządzenie Rady Szkolnej Krajowej z 3 V 1876 r.

¹⁰ A. V e t u l a n i, *Ks. Jan Fijałek historyk Kościoła polskiego*, „Analecta Cracoviensia” 2, 1970, s. 428.

¹¹ C. M a j o r e k, W. M e r m o n, *Gimnazjum bocheńskie w okresie niewoli narodowej*, [w:] *170 lat Gimnazjum w Bochni*, red. Z. R u t a, Bochnia 1988 s. 3-20.

¹² B PAU i PAN, rkps 4702, t. 2., Świadczenia półroczne z gimnazjum bocheńskiego.

¹³ W Bochni stało się to możliwe 10 lat później. W 1886 r. w Bochni wzniesiono nowy gmach gimnazjum, a postanowieniem cesarskim z 25 VII 1888 r. szkoła stała się

Decyzja o wyborze gimnazjum krakowskiego zbiegła się w czasie ze zmianą miejsca zamieszkania rodziny Fijałków. Pod koniec lat 70. rodzina Fijałków przeniosła się bowiem do nieodległej Niegowici. W kościele w Niegowici Jan Fijałek senior podjął obowiązki organisty, a Jan Fijałek junior w 1879 r. udał się do Krakowa. Miejszem dalszego kształcenia Jana Fijałka stało się znane z wysokiego poziomu nauczania Gimnazjum św. Anny. Spędził w nim kolejne cztery lata nauki 1879-1883. Na czele szkoły stał Ignacy Stawarski. W gronie nauczycieli było wiele ciekawych indywidualności, świetnych dydaktyków, a często badaczy związanych z Uniwersytetem Jagiellońskim. Należał do nich: filolog klasyczny Jan Czubek, August Sokołowski, matematyk Ignacy Kranz, czy filozof Teofil Ziębicki, docent UJ. Jak pisał Stanisław Estreicher, współczesny J. Fijałkowi, „największy jednak urok i wpływ posiadał wykład historii, zwłaszcza, że trafiliśmy na dwóch doskonałych nauczycieli. Jednym z nich był Bronisław Gustawicz, drugim Michał Chyliński”¹⁴.

Szkoła posiadała bibliotekę z wartościowym księgozbiorem i dużym zestawem czasopism. Do dyspozycji młodzieży była również czytelnia, w której uczniowie mogli się przygotowywać do lekcji i egzaminów. Nowoczesność nauczania objawiała się w pracowniach przedmiotowych obejmujących gabinety matematyczny, fizyczny i przyrodniczy. Ich wyposażenie pochodziło z dotacji państwowej oraz licznych darowizn. Szkoła była liczna, skoro uczęszczało do niej kolejno w r. 1880 – 848 uczniów, w roku 1881 – 895 uczniów, w roku 1882 – 1008 uczniów, a w roku 1883 – 1098 uczniów. W gronie kolegów Fijałka znalazło się również wielu chłopców, którzy odznaczyli się później w życiu kulturalnym, naukowym i kościelnym. Należeli do nich m.in. bazylianin, greckokatolicki metropolita lwowski Roman Szepetycki, prawnik, ekonomista, profesor UJ Artur Benis, prawnik polityk książe Zdzisław Lubomirski, czy znany poeta Kazimierz Tetmajer¹⁵. O swoich starszych kolegach tak pisał Stanisław Estreicher uczeń

Gimnazjum 8-klasowym z maturą. Odtąd nastąpił stopniowy wzrost liczby nauczycieli i uczniów. Por. *Kronika Gimnazjum w Bochni 1817-1904*, op. cit., s. 16.

¹⁴ S. Estreicher, *Kilka wspomnień z lat szkolnych 1879-1887*, [w:] *Pół wieku wspomnień uczniów Gimnazjum im. B. Nowodworskiego (św. Anny) w Krakowie*, Kraków 1938, s. 4-5.

¹⁵ O swoich kolegach wspomina J. Fijałek w brulionowej autobiografii z X 1898 r., B PAU i PAN rkps 4702 t. 8.

szkoły z lat 1880-1887: „Duży wpływ na umysły uczniów świeżo do gimnazjum wstępujących wywierało nie tyle grono profesorskie, lecz także zetknięcie się z kolegami starszymi, dużo więcej już wyrobionymi. Do gimnazjum św. Anny uczęszczała młodzież przeważnie ze sfer mieszczańskich i inteligenckich Krakowa, a także rodzin ziemiańskich osiadłych w Krakowie lub przysyłających tutaj swych synów o znacznych zdolnościach, co dalsze ich życie dowodnie wykazało”¹⁶. Pośród nich Estreicher obok Jana Fijałka wymienił prawników: Władysława Leopolda Jaworskiego, Stanisława Wróblewskiego, Fryderyka Zolla, publicystę Konstantego Górskiego i filologa Stanisława Windakiewicza.

Szkoła pozostając w granicach Austro-Węgier musiała organizować liczne imprezy na cześć panującej dynastii Habsburgów, takie jak rocznica wstąpienia na tron cesarza Franciszka Józefa II, imieniny cesarza i cesarzowej Elżbiety. W dniu 3 września 1880 r. gimnazjum odwiedził sam cesarz Franciszek Józef I w towarzystwie namiestnika hr. Alfreda Potockiego. Wydarzeniu temu nadano charakter uroczysty¹⁷. Nie zmienia to faktu, że młodzież wychowywano w duchu patriotycznym. W miesiąc po oficjalnej wizycie cesarskiej, uczniowie witali entuzjastycznie w swoich murach znanego pisarza Józefa Ignacego Kraszewskiego¹⁸. W szkole organizowano liczne imprezy związane z polskimi rocznicami narodowymi oraz wybitnymi twórcami kultury. Należały do nich rocznice historyczne, upamiętniające takie wydarzenia jak: przysięga Tadeusza Kościuszki, odsiecz wiedeńska, 400-lecie urodzin Mikołaja Kopernika, a także akademie ku czci wieszczów narodowych. Na jednym z wieczorków poświęconych Adamowi Mickiewiczowi Jan Fijałek wygłosił odczyt: „Jakie znaczenie nadał Mickiewicz poezji gminnej”¹⁹.

Po ukończeniu czteroletniej nauki i złożeniu egzaminu maturalnego przed komisją, której przewodniczył inspektor szkolny Antoni Czerkawski, Jan Fijałek uzyskał w dniu 11 VI 1883 świadectwo dojrzałości²⁰

Świadectwo maturalne otwierało przed młodym człowiekiem bramy wyższych uczelni. Mający już widocznie skryształizowane powołanie Jan

¹⁶ S. Estreicher, *Kilka wspomnień z lat 1879-1887*, op. cit., s. 5.

¹⁷ J. Bąk, *Semper in altum, Z dziejów Szkół Nowodworskich*, Kraków 1976 s. 133-136.

¹⁸ Ibidem s. 133.

¹⁹ B PAU i PAN, rkps 4717, Tekst odczytu w r. 1882.

²⁰ B PAU i PAN, rkps 4702, t. 1, Świadectwa szkolne J. Fijałka i świadectwo maturalne z gimnazjum św. Anny.

Fijałek zdecydował się na przygotowanie do stanu duchownego. Rodzina Niegowić w 1883 r. należała do diecezji tarnowskiej²¹. Jan Fijałek zapukał więc do furty seminarium duchownego w Tarnowie. W zakładzie tym spędził jeden rok akademicki 1883/84. W ciągu tego okresu uczęszczał na zajęcia z teologii fundamentalnej, wstępu do nauki Starego i Nowego Testamentu, archeologii biblijnej i języka hebrajskiego. Przedmioty te wykładali księża profesorowie Jan Bernacki, Józef Goryl, Wawrzyniec Gwiazdecki, Jacek Tylko. Egzaminy z wszystkich wymienionych przedmiotów złożył seminarzysta z wynikiem eminenter²².

Po ukończeniu pierwszego roku nauki w Tarnowie Jan Fijałek postanowił przenieść się do Krakowa. W podaniu skierowanym 22 VII 1884 do Krakowskiego Biskupiego Konsystorza stwierdził, że pragnie słuchać wykładów uniwersyteckich, szczególnie ks. prof. Stefana Pawlickiego oraz korzystać ze zbiorów Biblioteki Jagiellońskiej. 21 VIII 1884 r. uzyskał zgodę na przejście do Seminarium Duchownego w Krakowie i podjęcie studiów w Krakowie podpisaną przez biskupa Albina Dunajewskiego²³.

W październiku 1884 r. kleryk Jan Fijałek pojawił się ponownie w Krakowie jako student II roku. Zamieszkał w seminarium duchownym mieszczącym się u XX Misjonarzy na Stradomiu. Rektorem tegoż seminarium był wówczas ks. Filip Gołaszewski CM, który cieszył się powszechnym szacunkiem kleryków²⁴. W dniu 6 X 1884 Jan Fijałek został immatrykulowany jako zwyczajny student Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego. Studia trwały 4 lata. Rządy rektorskie sprawował wówczas profesor okulistyki Lucjan Rydel, natomiast na czele Wydziału Teologicznego stał późniejszy biskup i święty Józef Pelczar. Dwudziestoletni adept nauk teologicznych natrafił na pomyślny okres rozwoju wydziału i seminarium²⁵. W Seminarium Duchownym

²¹ Do diecezji krakowskiej Niegowić powróciła w 1886 r. wraz z całym dekanatem niepołomickim. Zob. B. K u m o r, *Diecezja tarnowska. Dzieje ustroju i organizacji 1786-1985*, Kraków 1985, s. 152.

²² B PAU i PAN, rkps 4702, t. 1, Świadectwo ukończenia pierwszego roku Seminarium Duchownego w Tarnowie.

²³ B PAU i PAN, rkps 4702, t. 1., Podanie Fijałka do konsystorza i zgoda na studia z 21 VIII 1884 BPAU i PAN.

²⁴ Ks. Filip Gołaszewski był rektorem Seminarium Duchownego w Krakowie w latach 1874-1892.

²⁵ S. P i e c h, *Wydział Teologiczny Uniwersytetu Jagiellońskiego w latach 1880-1939*, Kraków 1995.

w Krakowie na początku roku akademickiego 1884/85 było 48 alumnów. Po powiększeniu diecezji w 1886 r. o kilka dekanatów należących dotąd do diecezji tarnowskiej (m.in. o Niegowić, z której wywodził się J. Fijałek) liczba kleryków wzrosła do 64²⁶.

Czas autonomii galicyjskiej, a zwłaszcza przywrócenie nauczania w języku polskim wpłynęło na żywy rozwój Uniwersytetu Jagiellońskiego datujący się od lat 70-tych XIX w. Do krakowskiej uczelni napływała coraz liczniej młodzież polska nie tylko z Galicji, ale i pozostałych zaborów rosyjskiego i pruskiego, gdzie nie miała możliwości kształcenia się w języku ojczystym. Na katedrach uniwersyteckich w Krakowie zasiadali polscy uczeni wywodzący się ze wszystkich ziem polskich. Powstawały nowe katedry i zakłady. Dzięki ofiarności społeczeństwa polskiego przygotowujący się do pracy badawczej młodzieży uczeni mieli możliwość doksztalcenia się w czołowych uczelniach europejskich. Mimo tych pozytywnych objawów Uniwersytet Jagielloński borykał się przez cały okres rozbiorowy z trudnościami lokalowymi i finansowymi. Promieniowanie polskością, wielu wybitnych profesorów i społeczników zasiadających wówczas na katedrach, wszystko to powodowało, że uczelnia cieszyła się ogromnym szacunkiem i popularnością w społeczeństwie polskim²⁷. W pierwszych latach autonomii galicyjskiej od tego pozytywnego obrazu uczelni odbiegał Wydział Teologiczny. Od połowy XIX wieku pozbawiono go prawa promowania doktoratów i został sprowadzony jedynie do czterech katedr. Pomyślnie zmiany w tym zakresie nastąpiły w 1879 r. po nominacji ks. Albina Dunajewskiego na biskupa krakowskiego. Po poszerzeniu granic biskupstwa krakowskiego, dzięki włączeniu do niego kilku dekanatów z diecezji tarnowskiej, staraniem profesorów Wydziału Teologicznego wspartych przez biskupa dekretem cesarza Franciszka Józefa z 15 VIII 1880 r. nastąpiła reorganizacja wydziału. Przywrócono mu prawa nadawania stopni doktorskich, powiększono o nowe dwie katedry, podniesiono również pobory profesorów²⁸. Pierwsza promocja doktor-

²⁶ M. Hałaburda, *Krakowskie Seminarium Duchowne (1801-1901)*, Kraków 2007, s. 230; A. Szczereba, *Duchowieństwo krakowskie w latach 1795-1918*, Warszawa 2017, s. 220.

²⁷ A. K. Banach, *Czasy zaborów. Uniwersytet Jagielloński w latach 1795-1918*, [w:] K. Stopka, A. K. Banach, J. Dybiec, *Dzieje Uniwersytetu Jagiellońskiego*, Kraków 2000 s. 85-162.

²⁸ S. Piech, *Wydział Teologiczny*, *op. cit.* s. 17.

ska po 28 latach przerwy odbyła się 7 listopada 1884 r., a więc wtedy, gdy młody Jan Fijałek rozpoczynał studia teologiczne w Krakowie²⁹. Trafił na korzystne lata w dziejach Wydziału Teologicznego UJ³⁰.

Czteroletnie studia teologiczne obejmowały takie przedmioty jak: dogmatykę, teologię moralną, teologię pasterską z liturgiką, homiletykę, katechetykę, pedagogikę, filozofię chrześcijańską, historię Kościoła, prawo kanoniczne, Pismo św. Starego i Nowego Testamentu oraz język hebrajski, a jako przedmioty nadobowiązkowe patrologię i archeologię chrześcijańską. Młody kleryk miał okazję podczas swojej trzechletniej nauki w Krakowie kształcić się pod kierunkiem wielu wybitnych profesorów. Należeli do nich księża profesorowie: biblista Stanisław Spis, filozof Stefan Pawlicki, moralista Zygmunt Lenkiewicz, kanonista Tadeusz Gromnicki, wykładowca teologii pastoralnej Józef Pelczar, historyk Kościoła Władysław Chotkowski³¹.

Studenci i profesorowie teologii podlegali podwójnej zależności: z jednej strony od władz akademickich, a z drugiej od biskupa krakowskiego. Zobowiązani byli do składania półrocznych egzaminów ze wszystkich obowiązkowych przedmiotów. Oceny egzaminacyjne wpisywali profesorowie do katalogów studenckich. Jak wynika z tych zapisów Jan Fijałek uzyskiwał bardzo dobre wyniki określane jako „magna cum laude”, lub „summa cum laude”³².

Z pewnością największy wpływ na przyszłego badacza wywarł wielkopolanin Władysław Chotkowski, profesor historii Kościoła. W pierwszym roku swojej nauki w Krakowie J. Fijałek uczęszczał na wykłady zastępcze ks. W. Chotkowskiego z patrologii, w następnym słuchał prelekcji z historii Kościoła, w roku 1886/87 uczestniczył w seminarium prowadzonym przez księdza Profesora, był również słuchaczem Jego publicznych wykładów. „Ks. Chotkowski nie szczędził wysiłku by

²⁹ S. Dobrzański, *Restauracja diecezji krakowskiej w latach osiemdziesiątych XIX wieku*, [w:] *Studia z historii Kościoła w Polsce ATK*, t. 3, Warszawa 1977, s. 148.

³⁰ S. Piech, *Druga wiosna Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego w latach 1880-1939*, „*Analecta Cracoviensia*” 26, 1994, s. 385-402. Wydział cieszył się pełnym poparciem biskupa, a później kardynała Albina Dunajewskiego, który wspierał go w dążeniach do pozyskiwania nowych sił nauczycielskich i jak najlepszego kształcenia młodzieży duchownej.

³¹ B PAU i PAN, rkps 4702, t. 2, Indeks Jana Fijałka z Uniwersytetu Jagiellońskiego; AUJ, sygn. WT II 104-108, Katalogi studenckie Wydziału Teologicznego UJ z lat 1884/85-1886.

³² AUJ, sygn. WT II 104-108, Katalogi studenckie.

niskiego, krępego, niepozornie wyglądającego, lecz utalentowanego ucznia wprowadzić we wszystkie tajniki ówczesnej wiedzy historycznej i w warsztat nowoczesnej metody naukowej. Równocześnie skierował uwagę młodego kleryka na tę problematykę badawczą, na te zagadnienia, które były bliskie jemu samemu; była to sprawa rozwoju luteranizmu na ziemiach polskich, który przyszedł do nas z Niemiec oraz sprawa stosunków polsko-niemieckich w ogólności. Dzięki temu nie zagadnienia historii Kościoła powszechnego od początku jego istnienia, ale dzieje i rola Kościoła w Polsce stały się głównym przedmiotem zainteresowań Jana Fijałka³³.

Ks. prof. W. Chotkowski niezwykle sumiennie przygotowywał swoje wykłady. Podawał szczegółową bibliografię i zestawienie źródeł. Na seminarium uczył czytania dawnych dokumentów. Fijałek zanotował, że pracowano nad rękopisem Acta Episcopalia 1510-1580 z akt konsystorskich krakowskich, rękopisem niełatwym, skoro napisał, że „pismo ze skróceniami, niewyraźnie blade, w ogóle trudne do odczytania”, przysparzało studentom trudności³⁴.

Fijałek borykał się przez cały okres studiów z trudnościami materialnymi. Na pomoc rodziców, obarczonych poza nim piątką dzieci, nie mógł liczyć. W październiku 1886 r. zwrócił się do Arcybractwa Miłosierdzia z prośbą o udzielenie jednorazowej zapomogi z fundacji Józefa Dąbkowskiego. Prośbę tą gorąco poparł dziekan Wydziału ks. profesor Zygmunt Lenkiewicz, który napisał: „...petent jest nie tylko ubogim istotnie, ale celuje i zdolnościami, i gorącym zamiłowaniem nauki tak dalece, że ze wszystkich słuchaczy wydziału teologicznego, a jest ich 96, po nim najwięcej spodziewa się grono profesorskie pożytku dla Kościoła i kraju”. Zaświadczenie trudnej sytuacji materialnej J. Fijałka wystawił także rektor seminarium duchownego ks. Filip Gołaszewski³⁵.

W porównaniu z wydziałami świeckimi na fakultecie teologicznym UJ kształciło się niewielu studentów. Notuje się jednak systematyczny wzrost rekrutacji. W roku akademickim 1884/85 było ich 63, w 1885/86 – 71, a w roku 1886/87 – 99. Wszystkich studentów Uniwer-

³³ A. Vetulani, *Ks. Jan Fijałek – historyk Kościoła polskiego*, „Analecta Cracoviensia”, 2, 1970, s. 430.

³⁴ B PAU i PAN, rkps 5335, 5337, Wykłady i notatki z seminarium ks. prof. Chotkowskiego spisane przez J. Fijałka.

³⁵ BPAU i PAN, rkps 4702, t.2, Podanie Fijałka z 15 X 1886 i poparcie Lenkiewicza z 30 X 1886 oraz poświadczenie Gołaszewskiego.

sytetu Jagiellońskiego było w tych latach odpowiednio: 940, 1066, 1172. Studenci teologii mieszkali w budynku seminaryjnym. W ich gronie najliczniejszą grupę tworzyli synowie chłopscy tworzący ponad 50 procentową społeczność. Na teologii największy procent młodzieży wywodził się z zaboru austriackiego³⁶. W gronie kolegów Jana Fijałka znalazło się wielu synów chłopskich, takich jak Franciszek Gołba z Bachowic późniejszy wykładowca Pisma św. Starego Testamentu i języków semickich na Uniwersytecie Jagiellońskim, Józef Caputa z Lipowej, znany kaznodzieja i społecznik, Wojciech Huza z Zabrzeży również kaznodzieja i działacz społeczny. Poza nimi społeczność studencką teologii tworzyli młodzieńcy pochodzący z rodzin drobnych rzemieślników, nauczycieli ludowych, urzędników. Nieliczny krąg społeczny reprezentowali przedstawiciele inteligencji i ziemiaństwa, tacy jak hr. Stefan Komorowski i hr. Konstanty Rey³⁷.

Żądny wiedzy kleryk nie ograniczył swoich zajęć do przedmiotów teologicznych. W latach 1885-1887 dodatkowo uczęszczał na wykłady znanego polonisty prof. Stanisława Tarnowskiego, historyka sztuki prof. Józefa Łepkowskiego oraz brał udział w ćwiczenia paleograficznych z czytania tekstów z prawa polskiego prowadzonych przez prof. Bolesława Ulanowskiego.

Jan Fijałek był bardzo sumiennym studentem. Słuchał pilnie wykładów i sporządzał z nich staranne notatki, notując treść prelekcji oraz bibliografię przedmiotu. W r. 1884 słuchał wykładów z patrologii, które prowadził Władysław Chotkowski. W obszernej spuściznie Fijałka zachowały się zeszyty z notatkami ze wszystkich wykładów uniwersyteckich³⁸.

Zamiłowanie do nauki młodego adepta nauk teologicznych zostało dostrzeżone przez Władysława Chotkowskiego, który, poza wykładem, prowadził konwersatorium, na którym studenci po zapoznaniu się ze źródłami i ćwiczeniami, mieli obowiązek przygotowania pisemnych rozpraw. W roku akademickim 1884/85 tematem konwersatorium ks. prof. Chotkowskiego było zagadnienie stosunku episkopatu

³⁶ A. K. Banach, *Młodzież chłopska na Uniwersyteckie Jagiellońskim w latach 1850/51–1917/18*, Kraków 1997.

³⁷ AUJ, sygn. WT II 104-108. Katalogi studenckie Wydziału Teologicznego.

³⁸ BPAU i PAN, rkps 5343-5347, Notatki J. Fijałka z wykładów.

polskiego do hołdu pruskiego z roku 1525³⁹. Spośród prac przygotowanych przez studentów ks. prof. Chotkowski wyróżnił tekst Jana Fijałka. Został on ogłoszony drukiem w tomie artykułów opracowanych przez studentów UJ, a wydanych na uroczystość otwarcia Collegium Novum w roku 1887. Jan Fijałek znalazł się tam w doborowym gronie uzdolnionych studentów, przyszlých znanych naukowców, takich jak historycy Feliks Koneczny i Adam Chmiel, językoznawca Jan Michał Rozwadowski czy prawnik Władysław Leopold Jaworski⁴⁰. Była to pierwsza publikacja Jana Fijałka. Niestety artykuł młodego studenta teologii okazał się być bardziej apologetyczny niż historyczny. Wkrótce spotkał się z surową recenzją. Recenzja wyszła spod pióra Ferdynanda Bostla, ucznia prof. Xawerego Liskiego⁴¹. Ogłosił ją w redagowanym przez prof. Liskiego „Kwartalniku Historycznym”. Była to chyba nazbyt surowa ocena, zwłaszcza, że dotyczyła studenta teologii, a nie historii. Była także bardzo emocjonalna, skoro Bostel odważył się napisać, iż „może nie pomylimy się wyrażając nasze przypuszczenie, że gdyby rozprawa p. F. nie ujrzała była światła dziennego, historiografia nasza byłaby na tym według wszelkiego prawdopodobieństwa nic nie straciła, a ‘Pamiętnik’ stanowczo byłby zyskał”⁴². Jak się miało okazać surowa recenzja juveniliów naukowych młodego Jana Fijałka nie załamała go, wręcz przeciwnie stała się punktem zwrotnym w jego życiu i przyspieszyła decyzję o poświęceniu się studiom historycznym⁴³.

³⁹ Na wniosek ks. prof. W. Chotkowskiego poparty przez Radę Wydziału Teologicznego, austriackie Ministerstwo Oświaty przyznało J. Fijałkowi nagrodę w wysokości 50 florenów. Zob. AUJ, sygn. WT II 73, Akta seminarium naukowego teologicznego, Brulion pisma W. Chotkowskiego do Rady Wydziału Teologicznego z 15 VII 1885 oraz odpis pisma Ministerstwa Oświaty z poleceniem wypłaty nagrody.

⁴⁰ J. Fijałek, *Stanowisko episkopatu polskiego wobec hołdu pruskiego w r. 1525*, [w:] *Pamiętnik słuchaczy Uniwersytetu Jagiellońskiego*, Kraków 1887 s. 39-96; U. Perkowski a, *Jubileusze Uniwersytetu Jagiellońskiego*, Kraków 2000 s. 112.

⁴¹ Ferdynand Bostel (1860-1935) absolwent historii w Uniwersytecie Lwowskim. Później przez wiele lat dyrektor II Gimnazjum we Lwowie.

⁴² Recenzja F. Bostla znalazła się w „Kwartalniku Historycznym” 2, Lwów 1888, s. 654-655.

⁴³ Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie (dalej AKMKr), sygn. Pers A 167. W zestawieniu swoich prac drukowanych ks. J. Fijałek w rękopisie z 30 V 1893 r. w ogóle nie umieścił w/w tekstu uznając, że nie spełniał wymogów pracy naukowej; M. Życyński, *Ks. Jan Fijałek (1864-1936)*, „Przegląd Historyczny” 34/1, 1937-1938, s. 340.

Jako student teologii Fijałek napisał także rozprawkę pt. „Źródło żywej wody. Parafraza rozmowy Chrystusa Pana z Samarytanką z Ewangelii św. Jana”. W roku 1885 brał udział w wieczorku literacko-wokalnym urządzonym przez alumnów z okazji wręczenia dyplomu honoris causa biskupowi Albinowi Dunajewskiemu⁴⁴. Obok obowiązków studenckich Jan Fijałek przygotowywał się do kapłaństwa, pokonując kolejne szczeble formacji duchownej. W dniu 9 VI 1884 otrzymał jeszcze w tarnowskim seminarium tonsurę, 17 XII 1885 r. już w Krakowie cztery niższe święcenia, a subdiakoniat otrzymał 18 XII 1886 r.⁴⁵. Uwieńczeniem studiów i formacji były święcenia kapłańskie, które otrzymał z rąk biskupa Albina Dunajewskiego 10 VII 1887 r.⁴⁶.

Święcenia kapłańskie dawały nowemu prezbiterowi uprawnienia do sprawowania funkcji duszpasterskich. Miejsce pracy zależne było od decyzji biskupa. Albin Dunajewski decyzją z 28 VII 1887 r. skierował nowego kapłana do parafii Najświętszego Salwatora na krakowskim Zwierzyńcu w charakterze wikariusza. Okres oczekiwania na nominację Jan spędził w domu rodzinnym w Niegowici. Równocześnie z nominacją otrzymał od biskupa Dunajewskiego dekret przyjmujący go w poczet kapłanów diecezji krakowskiej i nadający jurysdykcje spowiednicze⁴⁷.

Obowiązki wikariusza parafii na Salwatorze spełniał bardzo sumiennie. W jego spuściznie zachowały się bruliony kazań i homilii z tego okresu, zarówno wygłaszanych w kościele w rodzinnej Niegowici, jak na placówce duszpasterskiej w parafii salwatorskiej na Zwierzyńcu. Ich tematem m.in. były problemy grzechu, pamięć na niebo, służba Bogu, miłość nieprzyjaciół⁴⁸.

Na posadzie wikariusza ks. Jan Fijałek nie pozostawał długo. Dążenia do możliwości prowadzenia pracy badawczej spowodowały, że młody kapłan rozpoczął starania o przygotowanie się do uzyskania stopnia

⁴⁴ B PAU i PAN, rkps 4718, Tekst referatu seminaryjnego; BPAU i PAN, rkps 4714, Notatki z wieczorku ku czci Dunajewskiego.

⁴⁵ M. Hałaburda, J. Szczepaniak, *Katalog alumnów Seminarium Stradomskiego (1801-1900)*, Kraków 2003, s. 66.

⁴⁶ B PAU i PAN, rkps 4702, t. 3, Dyplom święceń kapłańskich; M. Hałaburda, J. Szczepaniak, *Katalog alumnów, op. cit.*, s. 65.

⁴⁷ B PAU i PAN, rkps 4714, Nominacja na wikariusza adresowana na adres domowy w Niegowici oraz dekret włączenia do diecezji krakowskiej.

⁴⁸ B PAU i PAN, rkps 4793, Teksty kazań J. ks. J. Fijałka.

doktorskiego. Zgodnie z obowiązującymi w państwie austriackim przepisami stopień doktorski na wydziałach teologicznych można było uzyskać po napisaniu rozprawy oraz złożeniu czterech egzaminów ścisłych (rygorozów). Obejmowały one następujące przedmioty: historię Kościoła i prawo kanoniczne, studium biblijne Starego i Nowego Testamentu z językiem hebrajskim i semickim, dogmatykę ogólną i szczegółową oraz teologię moralną i pastoralną⁴⁹.

Kolejność składania tych egzaminów był dowolna. Doktorant zdał je przed komisją składającą się z dwóch profesorów uniwersytetu oraz dwóch komisarzy wyznaczonych przez biskupa. Obszerny materiał wyznaczony do egzaminów i konieczność opracowania rozprawy naukowej, przy obowiązkach duszpasterskich młodych kapłanów powodował, że do doktoratu na Wydziale Teologicznym UJ zgłaszało się niewielu kandydatów. W pierwszym dwudziestolecu po przywróceniu wydziałowi prawa promowania, czyli w latach 1880-1900 doktoraty świętej teologii – taka była ich oficjalna nazwa – uzyskało zaledwie 13 księży, do końca okresu rozbiorowego było ich łącznie 27⁵⁰.

Jeszcze przed formalnym ukończeniem studiów ks. Jan Fijałek złożył podanie do austriackiego Ministerstwa Oświaty z prośbą o dopuszczenie do pierwszego egzaminu doktorskiego ze Studium Biblijnego. Zgodę taką uzyskał 21 V 1887 i w dniu 11 VI tegoż roku zdał egzamin przed komisją w skład której weszli księża profesorowie: Stanisław Spis, Władysław Chotkowski, Zygmunt Lenkiewicz oraz Julian Bukowski. Otrzymał dwie oceny dobre i dwie bardzo dobre⁵¹.

Solidne przygotowanie do kariery naukowej wymagało studiów zagranicznych. Ks. Fijałek odbył je w Rzymie. Od 12 XI 1887 r. do 16 XII 1888 r. mieszkał w Papieskim Kolegium Polskim w Rzymie jako alumn, a następnie jako gość⁵². Pobyt studenta w Wiecznym Mieście wymagał nakładów finansowych. Do starań młodego badacza w tym względzie odniósł się życzliwie zarówno jego mistrz profesor

⁴⁹ S. Piech, *Wydział Teologiczny, op. cit.* s. 189-190.

⁵⁰ K. Lewicki, *Wykaz promowanych na Wydziale Teologicznym UJ w latach 1796-1939*, „*Nasza Przeszłość*” t. VII, 1958 s. 309-318; S. Piech, *Doktorzy promowani na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego w latach 1880-1939*, „*Analecta Cracoviensia*” t. 21-22, 1989/90 s. 447-478.

⁵¹ AUJ, sygn. WT II 275, Księga egzaminów doktorskich Wydziału Teologicznego.

⁵² AKMKr, sygn. Pers A 167. Świadectwo sporządzone przez rektora Papieskiego Kolegium Polskiego w Rzymie ks. Antoniego Lecherta CR z 19 I 1889 r.

Władysław Chotkowski, jak też ówczesny biskup krakowski Albin Dunajewski. Poparli oni podanie ks. Fijałka z 13 VII 1888 r. o zapomogę w wysokości 300 guldenów na kontynuację pobytu w Rzymie⁵³. Dzięki uzyskanemu stypendium młody adept nauk teologicznych mógł spędzić w Wiecznym Mieście dwa lata. Od swoich profesorów oraz biskupa Dunajewskiego otrzymał listy polecające do uczonych i biskupów włoskich, które ułatwiły mu wstęp na uczelnie rzymskie. Starał się wszechstronnie wykorzystać możliwości uzupełnienia wiedzy. Kształcił się przez okres dwuletni w zakresie nauk pomocniczych w nowej, a już znanej watykańskiej Szkole Paleograficznej, na czele której stał Isidoro Carini, studiował też prawo kanoniczne w Uniwersytecie Gregoriańskim oraz w Liceum Papieskim św. Apolinarego, którym kierował Francesco Satolli. Studia uwieńczył w czerwcu 1889 r. uzyskaniem dyplomu paleografa-archiwisty Stolicy Świętej oraz doktoratem prawa kanonicznego⁵⁴. Napisana na Uniwersytecie Gregoriańskim rozprawa kanonistyczna została oceniona wysoko dając mu prawo do złotego medalu⁵⁵.

Poza studiami w uczelniach rzymskich Jan Fijałek prowadził też badania w archiwach i bibliotekach watykańskich. W roku 1881 papież Leon XIII otworzył słynne Archiwum Watykańskie i udostępnił je uczonym. Do Rzymu zaczęły się kierować ekspedycje naukowe z różnych krajów europejskich i penetrować niedostępnie dotychczas zbiory archiwalne. Ekspedycję taką zwaną Ekspedycją Rzymską zorganizowali również Polacy. Jej inicjatorem i kierownikiem został profesor historii Uniwersytetu Jagiellońskiego Stanisław Smolka. Od roku 1886/87 do Rzymu wysyłane były grupy młodych historyków, którzy zgodnie z programem przygotowanym przez Smolkę i Komisję Historyczną Akademii Umiejętności przeglądali dokumenty Archiwum Watykańskiego i rejestrowali materiały dotyczące spraw polskich⁵⁶. Będący

⁵³ AUJ, sygn. WT II 47, Brulion podania Fijałka i Ministerstwa oraz polecenie wypłaty stypendium.

⁵⁴ AKMKr, sygn. Pers A 167, 22 IV 1889 r. J. Fijałek informował bp. Dunajewskiego, że wypełnił studia z prawa kanonicznego Uniwersytetu Gregoriańskiego ze stopniem *prolythae*, który oznaczał ostatni rok w szkołach prawniczych.

⁵⁵ BPAU i PAN, rkps 4702, t. 8., Autobiografia J. Fijałka z 12 VI 1920 r.

⁵⁶ D. R e d e r o w a, *Ze studiów nad kontaktami Akademii Umiejętności z nauką obcą. Ekspedycja Rzymska (1886-1918)*, „Rocznik Biblioteki PAN w Krakowie”, r. 4, 1958, s. 191-256.

w Rzymie Fijałek został włączony do trzeciej kolejnej wyprawy z roku 1888/89⁵⁷. Zgodnie z ówczesnym planem wypisywał dokumenty dotyczące działalności arcybiskupa Neapolu Hannibala z Kapui, który w latach 1586-1591 był nuncjuszem apostolskim w Polsce. Razem z Fijałkiem poszukiwania archiwalne prowadzili Witold Rubczyński i Stanisław Windakiewicz. Ten ostatni jako kierownik polskiej grupy interesował się od początku statusem Fijałka w ekspedycji. Z troską pisał do Stanisława Smolki: „Ciągłe mnie niepokoi sprawa ks. Fijałka, mianowicie jego pensji ekspedycyjnej. Nie chciałbym, żeby usiadł na łodzie. Gdy dostanie się do Collegium to by jeszcze można żądać, żeby dla Ekspedycji bezpłatnie pracował, ale tak, to bez zasiłku, nie będzie miał żyć z czego. Myślę, że Pan Profesor porozumiał się z ks. Chotkowskim i może dlatego mi na tę sprawę nie odpisuje. Mnie by przykro było zaciągać człowieka do pracy. Gdyby mnie długo dręczyć miała obawa, że po wyczerpaniu funduszów ks. Fijałek ani w Rzymie pozostać nie będzie mógł, ani z Rzymu wyjechać. Proszę bardzo niech Pan Profesor omówi łaskawie tę kwestię z ks. Chotkowskim, którego obowiązkiem jest pomyśleć o tym raczej niż Pana Profesora”⁵⁸.

I rzeczywiście niedługo później Jan Fijałek został włączony na listę płacową ekspedycji i otrzymywał wynagrodzenie za swoją pracę w Archiwum Watykańskim. Poprawiło to w znacznym stopniu skromne fundusze młodego badacza. Fijałek szybko wciągnął się w prace archiwalne. Miał początkowo duże trudności. Należąc do osób niezmiernie sumiennych i pracowitych szybko opanował technikę robienia wypisów. Poza trudnościami z opanowaniem tekstów hiszpańskich prace swoje wykonywał z ogromnym pożytkiem dla ekspedycji. Opiekujący się młodszym kolegą w Rzymie Stanisław Windakiewicz podkreślał, że nawet „bardzo trudne dla takiego neofity archiwalnego” streszczenia aktów legacji były zrobione bardzo dobrze. W listach do Stanisława Smolki Windakiewicz proponował, aby wysłać Fijałka do Rzymu w kolejnym roku. Młody uczoney nie pojechał jednak wówczas do Włoch. Pojawił się tam dopiero kilka lat później⁵⁹.

⁵⁷ J. Staszela, *Jan Fijałek kapłan i uczoney*, op. cit., s. 131-132.

⁵⁸ List niedatowany do Stanisława Smolki opublikowany przez K. Stachowską: K. Stachowska, *Listy Stanisława Windakiewicza do Stanisława Smolki z lat 1888-1889*, „Rocznik Biblioteki PAN w Krakowie”, 35, 1990 s. 56.

⁵⁹ K. Stachowska, *Listy S. Windakiewicza op. cit.*, s. 56, 73; J. Staszela, op. cit., s. 131-132.

Po powrocie do Krakowa Jan Fijałek został wysłany na podstawie biskupiej nominacji z 16 VIII 1889 na posadę wikariusza parafii Gruszów położonej koło Gdowa. Dla osoby chcącej pracować naukowo było to prawdziwe wygnanie. Dzięki swoim staraniom, zapewne popartym przez opiekuna naukowego, po kilku tygodniach został odwołany z tej placówki i wrócił do Krakowa. Już we wrześniu 1889 r. otrzymał nominację na spowiednika przy kościele Najświętszej Marii Panny w Krakowie oraz na katechetę II szkoły miejskiej przy kościele św. Barbary. Od lutego do sierpnia 1891 r. był katechetą pomocniczym w Gimnazjum św. Jacka, a w roku szkolnym 1891/92 był zastępcą katechety w swojej macierzystej szkole w Gimnazjum św. Anny⁶⁰. Obowiązki spowiednika w kościele mariackim pełnił do końca swojego pobytu w Krakowie. Wybrany prokuratorem Zgromadzenia XX Spowiedników nowej fundacji przy kościele NMP w Krakowie zarządzał domem i jego przebudową⁶¹. Poza słuchaniem spowiedzi wygłaszał tam wielokrotnie kazania. Jako katecheta z kolei prowadził dla młodzieży rekolekcje i kazania na szkolnych nabożeństwach⁶². Równocześnie z pracą duszpasterską Jan Fijałek przygotowywał się do doktoratu.

W roku akademickim 1889/90 ponownie wpisał się na Uniwersytet Jagielloński, tym razem jako student nadzwyczajny Wydziału Prawa, ale uczęszczał też na zajęcia profesorów innych wydziałów. Słuchał wykładów prawniczych Bolesława Ulanowskiego o urządach kościelnych i prawie małżeńskim, brał udział w prowadzonych przez tego profesora ćwiczeniach praktycznych z paleografii. Uczęszczał na wykłady kanonisty ks. prof. Tadeusza Gromnickiego, a także na wykłady z historii gospodarczej prowadzone przez prof. Bronisława Dembińskiego, a przede wszystkim na prelekcje z dziejów średniowiecza i początków Kościoła w Polsce, które prowadził prof. Stanisław Smolka.

⁶⁰ B PAU i PAN, rkps 4702, t. 4, Dekrety nominacyjne do prowadzenia nauki religii wystawiane były przez Radę Szkolną Krajową; Cz. Ch r z ą s z c z, *Wychowawcy elit. Działalność katechetów galicyjskich szkół średnich w latach 1867-1918*, Kraków 2014, s. 56, przypis 196.

⁶¹ AKMKr, sygn. Pers A 167, Pismo ks. J. Fijałka do Konsystorza krakowskiego z 6 VII 1892 r. i 19 VII 1893 r.

⁶² B PAU i PAN, rkps 4792, t. 3, Dekrety nominacyjne J. Fijałka na poszczególne stanowiska; B PAU i PAN, rkps 4794, Teksty kazań ks. Fijałka.

Brał także udział w seminariach naukowych prowadzonych przez profesorów Stanisława Smolkę i Władysława Chotkowskiego⁶³.

Pracował nad rozprawą doktorską i składał kolejne egzaminy. W dniu 7 VI 1890 złożył drugie rygorozum z teologii moralnej i pasterskiej przed komisją, w skład której wchodził księża profesorowie: Zygmunt Lenkiewicz, Józef Pelczar, Józef Bilczewski, Julian Bukowski, a przewodniczył dziekan ks. prof. Władysław Knapiński. Egzamin został oceniony na dobrze i bardzo dobrze. Trzeci egzamin z teologii dogmatycznej składał Fijałek pół roku później. Pytali go wówczas księża profesorowie: Stefan Pawlicki, Marian Morawski, Władysław Chotkowski, Józef Bilczewski. Trzej profesorowie ocenili wówczas odpowiedzi ks. Fijałka na bardzo dobrze, a jeden na dobrze. Ostatnie rygorozum z historii Kościoła i prawa kościelnego zdawał doktorant 25 VI 1891 r. Komisja egzaminacyjna, w skład której wchodził profesorowie: Władysław Chotkowski, Tadeusz Gromnicki, Józef Pelczar, Stanisław Spis zgodnie określiła umiejętności doktoranta na bardzo dobrze⁶⁴. Przedłożył też wówczas ocenioną pozytywnie swoją rozprawę doktorską zatytułowaną „De gestis statutisque synodalibus episcoporum Wladislaviensium medii aevii observationas criticae”. Po jej obronie został promowany na doktora św. teologii Uniwersytetu Jagiellońskiego. Promotorem był Władysław Chotkowski. Poza nim w promocji uczestniczyli dziekan Józef Sebastian Pelczar oraz rektor profesor historii Wincenty Zakrzewski⁶⁵. Rozprawa doktorska Fijałka nie została opublikowana. Służyła autorowi do dalszych badań nad statutami synodów diecezji włocławskiej⁶⁶.

Doktorat był ważnym zwieńczeniem drogi naukowej Jana Fijałka. Nie zamierzał jednak na tym poprzestać. Sytuacja panująca na Wydziale Teologicznym spowodowała, że wcześniej musiał zacząć też pracę dydaktyczną. Profesor historii Kościoła Władysław Chotkowski był przez szereg lat posłem do Rady Państwa. Powodowało to konieczność spędzenia kilku miesięcy w Wiedniu. Sumienny nauczyciel, jakim był Chotkowski starał się skomasować zajęcia w krótszym czasie,

⁶³ AUJ, sygn. WP II 224-225, Katalogi studentów Wydziału Prawa z r. 1889/90.

⁶⁴ *Ibidem*, Księga egzaminów doktorskich.

⁶⁵ AUJ, sygn. S II 620, Księga promocji doktorskich. Dyplom doktorski ks. J. Fijałka; B PAU i PAN, rkps 4702 t. 2. W aktach nie zachowały się recenzje rozprawy doktorskiej Fijałka.

⁶⁶ B PAU i PAN, rkps 4720 t. 1, Rękopis rozprawy doktorskiej.

aby studenci mieli odbyte wszystkie wykłady. Napotykało to na duże trudności. Postanowił wówczas wykorzystać zdolności i umiejętności swojego ucznia. Na wniosek ks. Chotkowskiego Rada Wydziału Teologicznego zwróciła się do austriackiego Ministerstwa Oświaty o zgodę na powierzenie ks. dr Fijałkowi zastępczych wykładów z historii Kościoła. W uzasadnieniu tego wniosku podkreślano, że Jan Fijałek w świetle odbytych pogłębionych studiów w Krakowie i Rzymie jest w pełni przygotowany do pełnienia tej funkcji⁶⁷.

Praca naukowa, obowiązki katechety i wykłady uniwersyteckie były dużym obciążeniem dla młodego uczonego. Zwrócił się on wówczas do biskupa Albina Dunajewskiego o zwolnienie z pracy nauczycielskiej w Gimnazjum św. Anny i taką zgodę uzyskał, otrzymując przy tej okazji od dyrektora gimnazjum Leona Kulczyńskiego podziękowanie „za gorliwą i sumienną pracę dla dobra młodzieży”⁶⁸. Jako młody kapłan zobowiązany był do corocznego składania do Konsystorza wypracowań na zadane tematy. Chodziło o to, by żaden młody kapłan po wyjściu z Seminarium Duchownego nie utracił kontaktu z książką i nowymi opracowaniami. W jednym z życiorysów z dumą napisał, że „za wypracowania dysertacji z teologii dogmatycznej, moralnej i prawa kościelnego otrzymał na kongregacji dekanatu I miasta Krakowa dnia 19 listopada 1891 r. wielce zaszczytną pochwałę ze strony Książecko Biskupiego Konsystorza Diecezji Krakowskiej”⁶⁹.

Po uzyskaniu w dniu 27 X 1891 zgody ministerialnej Jan Fijałek rozpoczął zajęcia z historii kościelnej na Uniwersytecie Jagiellońskim. Prowadził je w półroczach zimowych w latach akademickich 1891/92–1893/94 oraz przez cały rok 1894/95. Wykładał wówczas „Dzieje Kościoła w wiekach średnich” oraz „Początki chrześcijaństwa i Kościoła w państwa europejskich, ze szczególnym uwzględnieniem Polski”. Za tą pracę otrzymywał wynagrodzenie w wysokości 300 koron. Za każdym razem dziekan musiał się starać o zgodę ministerstwa na wypłatę poborów. W kolejnych wnioskach podkreślał, że ks. Fijałek wywiązywał się bardzo dobrze z powierzonych sobie obowiązków⁷⁰.

⁶⁷ AUJ, sygn. WT II 62, Brulion wniosku z 6 VII 1891 r.

⁶⁸ B PAU i PAN RKps 4702 t. 3, Pismo Kulczyńskiego z 1892 r.

⁶⁹ AUJ, sygn. WT II 56, Autobiografia z 25 V 1893 przy podaniu o dopuszczenie do habilitacji,teczka habilitacyjna.

⁷⁰ AUJ, sygn. WT II 62, Korespondencja dotycząca wykładów zleconych Fijałka na UJ.

Wydział Teologiczny Uniwersytetu Jagiellońskiego chciał utalentowanego asystenta związać z uczelnią. W roku 1892 zawakowała katedra teologii moralnej. Na posiedzeniu Rady Wydziału ustalono wprowadzić początkowo płatne, zastępcze wykłady z tej dziedziny, tzw. suplenturę. Zaproponowano wówczas trzech kandydatów na to stanowisko obok ks. dr Józefa Rychlaka i ks. dr Czesława Wądolnego również ks. dr Jana Fijałka. Na posiedzeniu Rady Wydziału Teologicznego odbytym 20 II 1892 z tych trzech doktorów ks. Fijałek otrzymał 5 głosów, ks. Rychlak 4 a ks. Wądolny 2. Świadczy to dowodnie o dużym uznaniu, jakim już się wówczas cieszył młody uczyony. Wydział w piśmie z 22 II 1892 r. przesłał relację z posiedzenia i wynikach narady i głosowania do prezydium Namiestnictwa z prośbą o mianowanie suplenta. O zgodę w tej sprawie Namiestnictwo zwróciło się do biskupa Dunajewskiego. Kardynał Albin Dunajewski niezmiernie przychylny ks. Fijałkowi zaprotestował jednak przeciwko jego kandydaturze na wykładowcę teologii moralnej

W odpowiedzi na pytanie Namiestnictwa tak pisał: „Nie rozumiem, jak Wydział mógł postawić ks. Dra Fijałka na zastępstwo teologii moralnej, kapłana z przedstawionych nie tylko wiekiem najmłodszego, 28 lat mającego, nie tylko powołaniem, bo wyświęcony r. 1887, z których to lat 2 lata poświęcił jeszcze studiom, ale do tego kapłana, który na polu teologii moralnej naukowo prócz studiów przygotowawczych do święceń zupełnie nie pracował, a zupełnie oddany studiom mającym związek z historią, a gdyby był mianowany zastępcą profesora, prawie tak samo jak jego uczniowie musiałby się przygotowywać”⁷¹. Ostatecznie wykłady objął ks. Czesław Wądolny, który wkrótce się habilitował.

Pełne uprawnienia do pracy dydaktycznej mógł młody badacz uzyskać po przeprowadzeniu przewodu habilitacyjnego. Nad przygotowaniem rozprawy habilitacyjnej pracował od momentu uzyskania stopnia doktorskiego.

Młody uczyony dysponował skromnymi dochodami. Za pełnienie obowiązków penitencjarza w Kościele NMP w Krakowie otrzymywał zaledwie 20 zł miesięcznie. Dodatkowe środki uzyskał dzięki prowadzonym zastępczym wykładom na krakowskiej uczelni. Uniwersytet

⁷¹ AUJ, sygn. WT II 15, Protokoły posiedzeń Rady Wydziału Teologicznego, AUJ sygn. WT II 66, Pismo A. Dunajewskiego z 4 III 1892 r.

Jagielloński czynił duże wysiłki, aby wspierać kandydatów na docentów. Potrzebne były na ten cel odpowiednie fundusze. Uczelnia, zależna w sprawach finansowych od rządu austriackiego, miała w tym zakresie ograniczone możliwości. Z pomocą przyszła ofiarność społeczeństwa polskiego. Znaleźli się mecenasi nauki, którzy w testamentach zapisywali pokaźne nieraz majątki na stypendia, tak dla studentów, jak też kandydatów na pracowników nauki. Jedną z takich fundacji pochodziła z zapisu Kazimierza Klimowskiego (1810-1885). Był to pedagog i radca kolegialny pochodzący z Wołynia, zmarły w Odessie. Klimowski testamentem z 21 III 1885 r. cały swój majątek przeznaczył na cele filantropijne. Dla Uniwersytetu Jagiellońskiego przeznaczył kwotę 37400 rubli. Akt fundacyjny sporządzony został w styczniu 1887 roku. W myśl jego postanowień Senat Akademicki miał przyznawać corocznie pięć stypendiów absolwentom krakowskiej uczelni przygotowującym się do kariery naukowej, czyli do docentury. Fundacja Kazimierza Klimowskiego w odróżnieniu od innych tego typu zapisów wyróżniała się tym, że przyznawała zasiłki absolwentom wszystkich wydziałów, była więc jedynym tego typu zapisem, który nadawał stypendia teologom. Zasiłek z fundacji Klimowskiego w wysokości 800 koron rocznie uzyskiwali młodzi uczeni na okres przygotowania się do habilitacji z możliwością przedłużenia nawet po uzyskaniu stopnia docenta⁷².

Jan Fijałek złożył podanie o stypendium Klimowskiego równocześnie z Józefem Bilczewskim. Spośród tych dwóch kandydatów Wydział Teologiczny poparł podanie J. Bilczewskiego. W uzasadnieniu wniosku przedłożono Senatowi, że obydwaj kandydaci zasługują na zasiłek naukowy, z uwagi na swoje studia i dotychczasowy dorobek badawczy. Priorytet Bilczewskiego wynikał głównie z faktu większego zaawansowania kandydata w przygotowaniu habilitacji oraz tego, że dziedzina nauk teologicznych, którą zajmował się habilitant była bardziej potrzebna fakultetowi, który planował utworzenie nowej katedry teologii fundamentalnej. Ks. Józef Bilczewski przeprowadził habilitację na Uniwersytecie Jagiellońskim w lipcu 1890 r., w kilka miesięcy później opuścił Kraków i wyjechał do Lwowa, otrzymując

⁷² J. Grzybowska, *Klimowski Kazimierz*, PSB t. XII, Wrocław 1966-1967, s. 631; U. Perkowska, *Kształtowanie się zespołu naukowego w Uniwersytecie Jagiellońskim (1860-1920)*, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1975, s. 85-86; AUJ sygn. S II 1151, WT II 47, Korespondencja dotycząca stypendium.

nominacje na profesora nadzwyczajnego dogmatyki specjalnej Uniwersytetu Lwowskiego⁷³.

Po odejściu Bilczewskiego Jan Fijałek ponowił swoje starania o uzyskanie stypendium, Tym razem nic nie stało na przeszkodzie w jego otrzymaniu. Stypendium Kazimierza Klimowskiego wypłacane w dwóch ratach półrocznych po 200 zł (400 koron) młody uczyony pobierał przez okres sześćioletni w latach akademickim 1890/91–1895/96. Trzeba tutaj podkreślić życzliwość grona profesorskiego, które czyniło wszelkie starania, aby młody adept nauk historycznych mógł otrzymywać to wsparcie stypendialne jak najdłużej.

W październiku 1893 roku po analizie aktu stypendialnego profesor prawa kanonicznego ks. Tadeusz Gromnicki tak uzasadniał formalne prawa Jana Fijałka do dalszego pobierania stypendium: „stypendia śp. Klimowskiego mają przede wszystkim na celu zapewnienie pomocy materialnej dla młodych ludzi sposobiących się na docentów uniwersytetu krakowskiego, a petent dał dowody, że będzie pożyteczną siłą dla tego uniwersytetu (...) wymaganiami aktu fundacji uczynił petent zadość, gdyż w półroczu letnim 1893 roku to jest w przeciągu dwu lat po złożeniu ostatniego egzaminu ścisłego (rigorosum) przedłożył Wydziałowi Teologicznemu rozprawę z historii Kościoła uznaną jakło dostateczną do habilitowania go i habilitacja jego jest już w toku. Pozorną trudność dla petenta nastęrczać się zdaje jedynie artykuł IX aktu fundacyjnego zastrzegający, by pobieranego stypendium nie pozostawiano stypendyście na dłużej jak sześć lat od dnia prawidłowego ukończenia studiów uniwersyteckich. Lecz i ta trudność wydaje mi się pozorną, gdyż x Dr Fijałek po ukończeniu studiów teologicznych w naszym uniwersytecie zapisał się jako zwyczajny uczeń uniwersytetu w Rzymie na wydział prawny i przez dwa lata od 1888 aż do 1890 roku słuchał tam prawa kościelnego i uzyskał doktorat z tego przedmiotu. Jeżeli zatem Senat Akademicki zechce uważać prawidłowe kontynuowanie studiów uniwersyteckich za identyczne z pozostawieniem stypendium uniwersyteckiego, to petent dopiero od trzech lat przestał być właściwym uczniem uniwersytetu”⁷⁴.

⁷³ U. P e r k o w s k a, *Młodość i lata krakowskie Józefa Bilczewskiego* [w:] *Błogosławiony Józef Bilczewski arcybiskup metropolita lwowski obrządku łacińskiego*, red. J. W o ł c z a ń s k i, Kraków 2003, s. 146-149.

⁷⁴ AUJ, sygn. S II 1151, Brulion pisma T. Gromnickiego do dziekana Wydziału Teologicznego z 20 X 1893.

Argumentacja ks. profesora Gromnickiego okazała się przekonywująca dla Senatu Akademickiego UJ co pozwoliło J. Fijałkowi na dalsze korzystanie z dobrodziejstw stypendium. Umożliwiło on młodemu uczonemu spokojne prowadzenie dalszych badań naukowych. Austriackie przepisy w zakresie przeprowadzania przewodów habilitacyjnych wymagały dorobku naukowego, rozprawy habilitacyjnej, odbycia kolokwium i poprowadzenia wykładu.

W dniu 25 V 1893 Jan Fijałek złożył podanie do Rady Wydziału Teologicznego o dopuszczenie do habilitacji z zakresu historii kościelnej na podstawie pracy „Życie i obyczaje kleru w Polsce średniowiecznej na tle ustawodawstwa synodalnego” ogłoszonej w tomie rozpraw Wydziału Historyczno-Filozoficznego Akademii Umiejętności w Krakowie. Podanie to poparł autobiografią ze szczegółowym wyliczeniem odbytych studiów oraz wyliczeniem publikacji, obejmujących pięć artykułów i pięć recenzji. Zakończył ją słowami umieszczonymi na dyplomie paleografów archiwistów papieskich, oświadczając, że „dewizy te były dotąd i nadal pozostaną hasłem działalności naukowej autora prac powyższych”⁷⁵.

Rozprawa habilitacyjna Fijałka została oddana do wstępnej oceny profesorom Władysławowi Chotkowskiemu oraz Józefowi Pelczarowi. Przedstawiając ją na posiedzeniu Rady Wydziału w dniu 26 VI 1893 recenzenci zastanawiali się, czy nie należy ona bardziej do prawa kanonicznego niż historii. Jak czytamy w protokole: „reszta jednak profesorów sądziła, że ta rozprawa jest też dostatecznie historyczną, a że wszyscy uznali jej charakter naukowy, więc uznano ją za odpowiednią do habilitacji”. Wniosek o dopuszczenie Fijałka do habilitacji z historii Kościoła zapadł w tydzień później na wniosek profesora Władysława Chotkowskiego w oparciu o przedłożone przez habilitanta dodatkowe artykuły naukowe potwierdzające jego specjalizację historyczną⁷⁶.

Publikacja kandydata na docenta przekazana została do szczegółowej opinii profesorom Władysławowi Chotkowskiemu i Tadeuszowi Gromnickiemu. Obydwaj ocenili dzieło ks. Fijałka bardzo pozytywnie. Podkreślili talent, pilność i samodzielność młodego badacza bardzo dobrą zna-

⁷⁵ AUJ, sygn. WT II 56, Korespondencja dotycząca przewodu w teczce habilitacyjnej Fijałka; AUJ, sygn. WT II 15, Poszczególne etapy przedstawiono w oparciu o protokoły posiedzeń Rady Wydziału Teologicznego.

⁷⁶ AUJ, sygn. WT II 15, Protokoły posiedzeń Rady Wydziału Teologicznego z 26 VI 1893 oraz 1 VII 1893 r.

jomość literatury i źródeł, wybór właściwej metody oraz dobrą interpretację.⁷⁷ Tadeusz Gromnicki tak pisał w swojej recenzji: „Najwyższą zaletą rozprawy jest samodzielność pracy, która przebija w każdym ustępie, oraz bardzo dokładna znajomość tak ustaw powszechnego Kościoła jak i partykularnych polskich. Metoda, jaką autor przyjął, jest jedynie właściwą w tego rodzaju pracy, wychodzi on bowiem od prawa powszechnego wspomina o odnośnych prawach obowiązujących w prowincji polskiej i przechodzi do ustawodawstwa diecezjalnego, na którego ocenieniu i wyjaśnieniu przedstawia się wysoka wartość tej pracy (...). Wreszcie dowodem na to, że autor postąpił naprzód w rezultatach naukowych jest to, iż niejednokrotnie w trafny sposób prostuje zapatrywania uczonych, którzy przednio kwestiami przez niego poznanymi się zajmowali”⁷⁸.

W oparciu o recenzję ks. Tadeusza Gromnickiego i własną opinię ks. Władysław Chotkowski opracował w języku niemieckim (z uwagi na konieczność przesłania całej dokumentacji do Wiednia) wspólną ocenę całego dorobku naukowego swojego ucznia ze szczególnym uwzględnieniem rozprawy habilitacyjnej. Poza rozprawą omówiono kilka artykułów naukowych ks. dr J. Fijałka m. in. „Działalność papieża Grzegorza Wielkiego we Włoszech”, „Rozwój i skład kapituły wrocławskiej na początku XV wieku”, „O tytułowaniu się biskupów w wiekach średnich” W recenzji podkreślono dojrzałość naukową habilitanta, umiejętność wykorzystania źródeł i literatury, a także logiczną konstrukcję przedłożonych do oceny publikacji⁷⁹.

Po przyjęciu rozprawy odbyło się kolokwium habilitacyjne. Ks. Fijałek składał je 11 XI 1893 r. w trakcie posiedzenia Rady Wydziału. Pytania zadawali księża profesorowie: Władysław Knapiński, Władysław Chotkowski, Józef Pelczar oraz Stanisław Spis. Władysław Chotkowski pytał swojego ucznia o zasady w pisaniu żywotów świętych znajdujących się w brewiarzu, o ubiory kleru w okresie średniowiecza oraz o konkubinacie kleru i karach synodalnych. Dodatkowe pytanie na temat konkubinatu kleru zadał habilitantowi dziekan Knapiński. Pytania

⁷⁷ AUJ, sygn. WT II 56, Recenzje W. Chotkowskiego i T. Gromnickiego w teczce habilitacyjnej. U. Per k o w s k a, *Ksiądz profesor Władysław Chotkowski (1843-1926) historyk Kościoła, działacz społeczny i kaznodzieja*, Lwów-Kraków 2016, s. 89.

⁷⁸ AUJ, sygn. WT II 56, Recenzja T. Gromnickiego z 25 VI 1893 r. w teczce habilitacyjnej J. Fijałka.

⁷⁹ *Ibidem*, Brulion wypowiedzi, opinii (Meinungsausserung) Chotkowskiego oraz czystopis podpisany przez Gromnickiego i Chotkowskiego.

Józefa Pelczara odnosiły się do rozprawy Fijałka dotyczącej katalogu biskupów wrocławskich i źródeł do tego zagadnienia, natomiast profesor Spis postawił pytania dotyczące soboru jerozolimskiego i jego ekumeniczności. W dyskusji nad odpowiedziami habilitanta „obecni profesorowie zgodzili się na to, że kandydat wykazał odpowiednią znajomość przedmiotu i przytomność umysłu w odpowiedziach na wymienione pytania i zarzuty” Na wniosek profesora Chotkowskiego został więc dopuszczony do kolejnego etapu habilitacji. Z trzech przedłożonych przez Fijałka tematów komisja wybrała problem „Działalność ustawodawcza biskupów polskich w epoce reformacji na podstawie nowych materiałów do historii ustawodawstwa synodalnego w XVI wieku”⁸⁰.

Wykład habilitacyjny Jana Fijałka odbył się 20 XI 1893. Miał on formę bardzo uroczystą. Habilitant wygłosił go w uniwersyteckiej auli w Collegium Novum w obecności grona profesorskiego oraz kardynała Albina Dunajewskiego⁸¹. Oceniono go jako zadowolający i uchwalono udzielenie ks. Janowi Fijałkowi *veniam docendi* z zakresu historii Kościoła. Habilitacja wymagała pozytywnej opinii krakowskiego ordynariusza oraz zatwierdzenia austriackiego Ministerstwa Oświaty. Biskup Dunajewski w piśmie do Namiestnictwa podkreślił, że „nie tylko nic nie ma przeciw dopuszczeniu ks. dra Fijałka na prywatnego docenta historii kościelnej Uniwersytetu Jagiellońskiego, lecz owszem wniosek Wydziału Teologicznego ze swej strony popiera”⁸². Do Wiednia została wysłana cała dokumentacja przetłumaczona na język niemiecki. Relację o przebiegu przewodu opracował profesor Chotkowski. Omówił w niej dokonania habilitanta, podkreślił bardzo dobre przygotowanie do pracy naukowej uzyskane podczas studiów krajowych i zagranicznych. W zakończeniu tej relacji tak pisał: „Dr Fijałek jest gorliwym, naukowo dobrze wyszkolonym i sumiennym młodym uczonym. Jego prace wykazują wytrwałość i pracowitość. Pomimo pochodzenia z niezamożnej rodziny poprzez pilność i sumiennność potrafił przezwyciężyć stojące na jego drodze przeszkody, odznaczając się przy tym

⁸⁰ U. Perkowska, *Ksiądz profesor Władysław Chotkowski, op. cit.*, s. 90.

⁸¹ B PAU PAN, rkps 4720, t. 3, Fragmenty wykładu habilitacyjnego z notatką o formie jego wygłoszenia.

⁸² AKMKr, Akta Wydziału Teologicznego. Pismo A. Dunajewskiego z 31 I 1894 r.

poważnym obyczajnym sposobem życia”⁸³. Zatwierdzenie habilitacji przez austriackie Ministerstwa Oświaty nastąpiło w dniu 22 IV 1894⁸⁴. Jan Fijałek należał do nielicznego grona młodych kapłanów, którzy przeprowadzili habilitacje na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego. Od momentu uruchomienia procedur habilitacyjnych w latach 60-ych XIX wieku do końca okresu rozbiorów na teologii habilitowało się 11 uczonych. W kolejności chronologicznej Fijałek był piątym z nich⁸⁵.

Habilitacja uprawniała ks. Jana Fijałka do prowadzenia wykładów. Tematem jego docenckich prelekcji były: „Dzieje reformy Kościoła w XIV, XV i XVI wieku”, „Dwaj reformatorzy wieku XVI Ignacy Loyola i Filip Nereusz”, „Historia wyboru papieży”, „Dzieje Kościoła w starożytności i wiekach średnich do wielkiej schizmy zachodniej”, „Wiadomości wstępne o nauce historii Kościoła”, „Ustawodawstwo i organizacja Kościoła”⁸⁶. Poza wymienionymi wykładami, przez trzy półrocza w latach 1894-1895 prowadził także zajęcia z teologii fundamentalnej. Działalność dydaktyczna spotkała się z dużym uznaniem profesorów krakowskiej teologii. W wystawionym młodemu uczonemu poświadczeniu dziekan ks. Tadeusz Gromnicki napisał: „Obydwa te przedmioty zastępował ku zupełnemu zadowoleniu grona profesorskiego, a z wielką korzyścią dla słuchaczy. Zarazem jako członek wydziału pozyskał sobie ogólny szacunek u profesorów, tak dla swojej głębokiej wiedzy, jak i dla taktu w postępowaniu oraz okazał się ze względu na swój charakter jako kolega cennym nabytkiem dla Wydziału Teologicznego i całego uniwersytetu miał zawsze czynny udział w ruchu naukowym na polu kościelnym, o czym świadczy cały szereg jego prac cieszących się zasłużonym rozgłosem i czynnością w komisji historycznej i komisji historii sztuki Akademii Umiejętności. Z tego powodu wydział teologiczny miał zamiar przedstawić go na

⁸³ AUJ, sygn. WT II 56, Relacja o przebiegu habilitacji napisana ręką Chotkowskiego w języku niemieckim a podpisana przez dziekana Wydziału Teologicznego prof. Władysława Knapieńskiego w teczce hab. ks. Fijałka.

⁸⁴ AUJ, sygn. WT II 15, Protokoły posiedzeń Rady Wydziału Teologicznego z 11 XI 1893 oraz 20 XI 1893; AUJ, sygn. WT II 56, Pismo ministerialne w teczce hab. ks. Fijałka.

⁸⁵ S. Piech, *Docenci Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego*, „*Analecta Cracoviensia*” 25, 1993 s. 343-364.

⁸⁶ B PAU PAN, rkps 4794, Drukowane spisy wykładów Uniwersytetu Jagiellońskiego z lat 17894/95–1895/96, notatki do wykładów.

tytularnego profesora historii kościelnej w Uniwersytecie Jagiellońskim, a obecnie wyraża mu pełne uznanie za jego dotychczasową pracę, tym więcej, że nie zostawała ona w żadnym stosunku do skromnych remuneracji jakie za nią otrzymywał⁸⁷. Na tym miejscu można dodać, że w nieodległym czasie, bo już 22 XII 1893 r., ks. Jan Fijałek został członkiem Komisji do badań historii sztuki w Polsce w Akademii Umiejętności, a 31 III 1894 r. członkiem Komisji historycznej Akademii Umiejętności⁸⁸.

Młody uczony kontynuował swoją działalność badawczą. W latach 1890-1896 napisał kilkadziesiąt recenzji prac naukowych. Zamieszczał je w „Przeglądzie Powszechnym”, w „Przeglądzie Literackim”, w „Przeglądzie Polskim”, ale przede wszystkim w „Kwartalniku Historycznym”. Dość powiedzieć, że w tym okresie opublikował na łamach „Kwartalnika Historycznego” aż 30 recenzji prac naukowych⁸⁹. Ponadto publikował własne teksty. Jego wczesne prace dotyczyły najważniejszych instytucji kościelnych we Włocławku w XV w, a tematami byli biskupi włocławscy, kapituła włocławska, a także statuty synodalne diecezji włocławskiej. Zapewne wtedy obudził w sobie zainteresowanie ustawodawstwem synodalnym w średniowiecznej Polsce. Z jego studiów nad średniowiecznym ustawodawstwem biskupów polskich w średniowieczu pochodzą jego liczne artykuły naukowe, wśród nich: „Życie i obyczaje kleru w Polsce średniowiecznej”, „Odprawianie godzin kanonicznych przez kler parafialny w Polsce średniowiecznej”, „Przechowywanie i uprawa krajowego wina mszalnego”, czy „Zaręczyny i głoszenie zapowiedzi w Polsce średniowiecznej” – wszystkie te pracy w świetle statutów synodalnych⁹⁰.

Z jego zainteresowań nad ustawodawstwem biskupów polskich w średniowieczu wyrosła edycja najstarszego statutu synodalnego diecezji krakowskiej bp Nankera z 1320 r. Przygotował go na podstawie rękopisu przechowywanego w cesarskiej bibliotece w Petersburgu. Zwracając się w styczniu 1895 r. do Kapituły krakowskiej o sfinansowa-

⁸⁷ B PAU PAN, rkps 4702, t. 4, Pismo T. Gromnickiego z 10 XII 1895 r.

⁸⁸ Ibidem, Pisma nominacyjne Akademii Umiejętności.

⁸⁹ J. K r a c i k, Fijałek Jan Nepomucen, „Słownik Polskich Teologów Katolickich” 1918-1981, red. L. G r z e b i eń, Warszawa 1983, t. 5, s. 375-378.

⁹⁰ Ibidem, s. 375-376. Temat był ważny, skoro w 1915 r. Polska Akademia Umiejętności zdecydowała o powstaniu osobnej serii wydawniczej AU pt. Studia i materiały do historii ustawodawstwa synodalnego w Polsce.

nie druku statutów pisał: „Statuty zostały wydane przez prof. U. Heyzmanna w IV tomie Pomników prawa polskiego, ale z tak lichego rękopisu i tak niedbale i niekrytycznie, że wydanie – jak nieraz podnoszono – wcale nie odpowiada wymogom nauki. Natomiast tekst rękopisu petersburskiego, prawie współczesnego, bo z połowy XIV wieku, objaśniony jeszcze skolacjonowaniem trzech innych, przynosi lekcję pierwotną, nieskażoną błędami niedbałych późniejszych kopistów”⁹¹. Ostatecznie, przygotowana przez ks. doc. Fijałka edycja statutu bp. Nankera, doczekała się publikacji dopiero 20 lat później w 1915 r.⁹². Obok zainteresowań historią Kościoła w Polsce w okresie średniowiecza, ks. Fijałek jako docent podjął także bliskie mu tematy historii Kościoła w XVI w.⁹³.

Pismem z 5 maja 1896 r. ks. docent J. Fijałek prosił krakowski Konsystorz o zgodę na trzymiesięczny zagraniczny wyjazd naukowy. Celem wyjazdu była kwerenda archiwalna w poszukiwaniu źródeł do dziejów Kościoła w Polsce, a zwłaszcza życia i pism Mateusza z Krakowa. Ks. Fijałek oświadczył, że zamierza traktaty teologiczne Mateusza z Krakowa wraz z jego żywotem ogłosić drukiem w wydawnictwach przygotowywanych na jubileusz odnowienie Uniwersytetu Jagiellońskiego. Dodał, że nie prowadzi w Uniwersytecie Jagiellońskim zajęć w letnim semestrze i że otrzymał zgodę archidiecezjalnego kościoła mariackiego w Krakowie, gdzie wciąż był spowiednikiem⁹⁴. W liście prosił o listy polecające do Kapituł katedralnych we Wrocławiu i Pradze oraz do opactw klasztorów w Melku i Beuron. Osobno wyjaśnił czego będzie poszukiwał. Prosił o list rekomendacyjny do Kapituły wrocławskiej ponieważ chciał zbadać i wydać „Liber Agendarum

⁹¹ Archiwum Krakowskiej Kapituły katedralnej (dalej: AKKK), sygn. A. Arch. 7/6, List ks. doc. J. Fijałka do Kapituły Krakowskiej z 15 I 1895 r. ks. Fijałek szacował koszt wydania 500 egzemplarzy na 100-120 złr. w. a.

⁹² *Najstarsze statuty synodalne krakowskie biskupa Nankera z 2 października 1320 r.*, wyd. J. Fijałek, Kraków 1915. „Studia do historii ustawodawstwa synodalnego w Polsce” nr 3.

⁹³ W Archiwum Kapitulnym na Wawelu znajduje się list dr Korzeniowskiego do ks. Fijałka z 6 VII 1895 r. Dr Korzeniowski, który pracował w Stacji Naukowej Akademii Umiejętności w Paryżu informował ks. Fijałka, że przesłał mu kilka notatek z korespondencji pierwszego nuncjusza apostolskiego w Polsce Aloisio Lippomano z roku 1555 r. Zob. AKKK, fasc. Jan Fijałek, List dr Korzeniowskiego do ks. Fijałka z 6 VII 1895 r.

⁹⁴ AKMKr, sygn. Pers A 167, Pismo ks. J. Fijałka do Kurii krakowskiej z 5 V 1896 r.

Ecclesiae Wratislaviensis”. Wyjaśnił, że jest to agenda biskupa Henryka I (1301-1319) znajdująca się w Bibliotece kapitulnej we Wrocławiu. Zamiarem ks. J. Fijałka było opracowanie wszystkich agend, czyli rytuałów średniowiecznych Kościoła w Polsce od czasów najdawniejszych do Soboru Trydenckiego. Ukończył już kwerendę agend krakowskich. Planował, że rzecz o agendach zamieści w II części swojej pracy na temat ustawodawstwa synodalnego biskupów polskich w Polsce średniowiecznej, której tematem przewodnim będą obowiązki kleru parafialnego i administracja sakramentów św. Ks. Fijałek potrzebował także listu rekomendacyjnego do Kapituły w Pradze, pragnął bowiem zbadać materiał rękopiśmienny w bibliotece katedralnej w Pradze. Zamierzał szukać średniowieczne Polonica zwłaszcza z epoki husytyzmu. Miał także nadzieję na znalezienie rękopisów lub inkunabułów dzieł Mateusza z Krakowa, który najpierw był uczniem Uniwersytetu w Pradze, a później jego profesorem. Z podobną intencją zwracał się o list polecający do opata klasztoru benedyktynów w Melku w Austrii. Wiedział, że w bibliotece tamtejszej znajdują się jeszcze niewydane traktaty Mateusza z Krakowa⁹⁵. Zaledwie dwa dni później ks. docent J. Fijałek był zmuszony zmienić swoje naukowe plany. 7 maja 1896 r. na posiedzeniu Komitetu Jubileuszowego UJ został skłoniony do porzucenia pierwotnego projektu. Komitet chętniej opowiadał się za włoskim kierunkiem kwerend ks. docenta Fijałka. Wskazywano na dwa uniwersytety średniowiecznej Italii, na uniwersytet w Bolonii i w Padwie z zadaniem zebrania materiału do pobytu Polaków na obydwu uniwersytetach. To oznaczało, że musi zrezygnować z wyjazdu do Wrocławia i Pragi. Miał nadzieję, że w drodze powrotnej zdoła jeszcze nawiedzić Melk⁹⁶. Wyjazd ks. docenta Fijałka do Italii to zapowiedź jego książki, która ukazała się już w czasie jego pobytu we Lwowie. To „Polonia apud Italos scholastica saeculum XV”. Znalazła się pośród wydawnictw jubileuszowych 500-lecia odnowienia Uniwersytetu Jagiellońskiego⁹⁷.

⁹⁵ Ibidem, Rękopis uszczegóławiający pismo z 5 V 1896 r.

⁹⁶ Ibidem, Pismo ks. J. Fijałka do Konsystorza krakowskiego z 9 V 1896 r.

⁹⁷ Nie zdołał pojechać do Niemiec, ale śledził literaturę niemiecką. Dał temu wyraz w publikacji pt. Polonica średniowieczne według badań niemieckich w 1897 i 1898 r., „Przegląd Polski” 33, 1898, s. 140-152. Podstawową pracą na jubileusz UJ była praca ks. Fijałka „Studia do dziejów Uniwersytetu Krakowskiego i jego Wydziału Teologicz-

Wyjazd był finansowany przez Uniwersytet, ale po powrocie trzeba było wracać do rzeczywistości. Habilitacja nie dawała uczonemu stabilizacji finansowej. Docentura, określana jako docentura prywatna, nie przynosiła formalnie żadnych dochodów. Jedynie za wykłady obowiązkowe można było wypłacać niewielkie honoraria. Mimo starań krakowski Wydział nie był w stanie zatrzymać nowego docenta na uczelni. Stało się to możliwe w Uniwersytecie Lwowskim. Po przedwczesnej śmierci ks. prof. Eustachego Skrochowskiego zaważowała katedra historii kościelnej na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Lwowskiego. Ks. prof. J. Fijałek podjął o nią starania, które zakończyły się powodzeniem. W dniu 21 IX 1896 roku ks. Jan Fijałek otrzymał nominację cesarską na profesora nadzwyczajnego historii kościelnej Uniwersytetu Lwowskiego⁹⁸. Zamiłowanie do nauki, talent i pracowitość doprowadziły młodego, bo zaledwie 32-letniego badacza do upragnionej katedry uniwersyteckiej⁹⁹.

nego w XV wieku” opatrzona dedykacją: W 500 letnią rocznicę założenia Wydziału Teologicznego w Krakowie.

⁹⁸ B PAU PAN, rkps 4702, t. 4, Nominacja profesorska ks. J. Fijałka.

⁹⁹ Udał się do Lwowa, ale o Krakowie nigdy nie zapomniał. Będzie do niego powracał. Definitywnie powróci do Krakowa po 16 latach w roku 1912. Zob. J. Urban, *Powołanie ks. prof. Jana Fijałka, op. cit.*, s. 225-230.

BIBLIOGRAFIA

Źródła archiwalne

Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego (AUJ)

- sygn. D VII 22, T. Glemma, Materiały do dziejów katedry historii Kościoła UJ.
- sygn. WP II 224-225, Katalogi studentów Wydziału Prawa.
- sygn. S II 620, Księga promocji doktorskich.
- sygn. S II 1151, Brulion pisma ks. T. Gromnickiego do dziekana WT UJ z 20 X 1893 r.
- sygn. WT II 15, Protokoły posiedzeń Rady Wydziału Teologicznego UJ. Korespondencja w sprawie suplentury ks. Fijałka.
- sygn. WT II 47, Brulion pisma ks. Fijałka i polecenie wypłaty stypendium.
- sygn. WT II 56, Teczka habilitacyjna ks. ks. Fijałka.
- sygn. WT II 62, Korespondencja dotycząca wykładów zleconych ks. Fijałką na UJ.
- sygn. WT II 66, Pismo bp. A. Dunajewskiego z 4 III 1892 r.
- sygn. WT II 73, Akta seminarium naukowego teologicznego UJ.
- sygn. WT II 104–108, Katalogi studenckie Wydziału Teologicznego.
- sygn. WT II, 275, Księga egzaminów doktorskich Wydziału Teologicznego.

Biblioteka PAU i PAN w Krakowie (BPAU i PAN)

- rkps 4702, Osobiste dokumenty J. Fijałka.
- rkps 4714, Nominacja ks. Fijałka na wikariusza i dekret włączenia go do diecezji krakowskiej.
- rkps 4717, Tekst odczytu J. Fijałka „Jakie znaczenie nadał Mickiewicz poezji gminnej” z 1882 r.
- rkps 4718, Tekst referatu seminaryjnego ks. J. Fijałka.
- rkps 4720, Rękopis rozprawy doktorskiej ks. J. Fijałka. Fragment wykładu habilitacyjnego.
- rkps 4792, Dekrety nominacyjne ks. Fijałka.
- rkps 4793-4794, Teksty kazań ks. J. Fijałka.
- rkps 5335, 5337, Wykłady i notatki ks. Fijałka z seminarium naukowego ks. prof. W. Chotkowskiego.
- rkps 5343-5347, Notatki ks. J. Fijałka z wykładów.

Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie (AKMKr)

- sygn. Pers A 167, ks. Jan Fijałek.
- b. sygn. Akta Wydziału Teologicznego. Pismo kard. A. Dunajewskiego z 31 I 1894 r.

Archiwum Krakowskiej Kapituły Katedralnej (AKKK)

- b. sygn. fasc. Ks. J. Fijałek
- sygn. A. Arch. 7/6, List ks. doc. Fijałka do Kapituły z 15 I 1895 r.

Źródła drukowane

- Estreicher S., *Kilka wspomnień z lat szkolnych 1879-1887*, [w:] *Pół wieku wspomnień uczniów Gimnazjum im. B. Nowodworskiego (św. Anny) w Krakowie*, Kraków 1938.
- Kronika Gimnazjum w Bochni 1817-1904*, wyd. A. Gicała i Z. Sitko, Kraków 2017.
- Listy Stanisława Windakiewicza do Stanisława Smolki z lat 1888-1889*, wyd. K. Stachowska, „Rocznik Biblioteki PAN w Krakowie”, 35, 1990.
- Najstarsze statuty synodalne krakowskie biskupa Nankera z 2 X 1320 r.*, wyd. J. Fijałek, Kraków 1915.

Opracowania

- Banach A. K., *Młodzież chłopska na Uniwersytecie Jagiellońskim w latach 1850/51-1917/18*, Kraków 1997.
- Banach A. K., *Czasy zaborów. Uniwersytet Jagielloński w latach 1795-1918*, [w:] K. Stopka, A. K. Banach, J. Dybiec, *Dzieje Uniwersytetu Jagiellońskiego*, Kraków 2000, s. 85-162.
- Bąk J., *Semper in altum. Z dziejów Szkół Nowodworskich*, Kraków 1976.
- Chrząszcz Cz., *Wychowawcy elit. Działalność katechetów galicyjskich szkół średnich w latach 1867-1918*, Kraków 2014.
- Dobrzański S., *Restauracja diecezji krakowskiej w latach osiemdziesiątych XIX wieku*, [w:] *Studia z historii Kościoła w Polsce ATK*, t. 3, Warszawa 1977.
- Fijałek J., *Stanowisko episkopatu polskiego wobec holdu pruskiego w r. 1525*, [w:] *Pamiętnik słuchaczy Uniwersytetu Jagiellońskiego*, Kraków 1887, s. 39-96.
- J. Grzybowska, *Klimowski Kazimierz*, PSB t. XII, Wrocław 1966-1967, s. 631.
- Hałaburda M., Szczepaniak J., *Katalog alumnów Seminarium Stradomskiego (1801-1900)*, Kraków 2003.
- Hałaburda M., *Krakowskie Seminarium Duchowne (1801-1901)*, Kraków 2007.
- Kaczmarek K., *Ks. Jan Nepomucen Fijałek (1864-1936)*, Mediewiści III, red. J. Strzelczyk, Poznań 2015.
- Kracik J., *Fijałek Jan Nepomucen*, [w:] *Słownik Polskich Teologów Katolickich 1918-1981*, red. I. Grzebiń, Warszawa 1983, t. 5, s. 375-378, s. 29-35.
- Kumor B., *Diecezja tarnowska. Dzieje ustroju i organizacji 1786-1985*, Kraków 1985.
- Lewicki K., *Wykaz promowanych na Wydziale Teologicznym UJ w latach 1796-1939*, „Nasza Przeszłość” 7, 1958, s. 309-318.
- Majorek C., Mermon W., *Gimnazjum bocheńskie w okresie niewoli narodowej*, [w:] *170 lat Gimnazjum w Bochni*, red. Z. Ruta, Bochnia 1988.
- Perkowska U., *Kształtowanie się zespołu naukowego w Uniwersytecie Jagiellońskim (1860-1920)*, Wrocław 1975.

- Perkowska U., *Jubileusze Uniwersytetu Jagiellońskiego*, Kraków 2000.
- Perkowska U., *Młodość i lata krakowskie Józefa Bilczewskiego*, [w:] *Błogosławiony Józef Bilczewski arcybiskup metropolita łwowski obrządku łacińskiego*, red. J. Wołczański, Kraków 2003.
- Perkowska U., *Ksiądz profesor Władysław Chotkowski (1843-1926), historyk Kościoła, działacz społeczny i kaznodzieja*, Lwów-Kraków 2016.
- Piech S., *Doktorzy promowani na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego w latach 1880-1939*, „*Analecta Cracoviensia*” 21-22, 1989/90, s. 447-478.
- Piech S., *Docenci Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego*, „*Analecta Cracoviensia*” 25, 1993, s. 343-364.
- Piech S., *Druga wiosna Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego w latach 1880-1939*, „*Analecta Cracoviensia*” 26, 1994, s. 385-402.
- Piech S., *Wydział Teologiczny Uniwersytetu Jagiellońskiego w latach 1880-1939*, Kraków 1995.
- Piech S., *Jan Nepomucen Fijałek (1864-1936)*, [w:] *Złota Księga Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie*, red. S. Piech, Kraków 2000.
- Rederowa D., *Ze studiów nad kontaktami Akademii Umiejętności z nauką obcą. Ekspedycja Rzymska (1886-1918)*, „*Rocznik Biblioteki PAN w Krakowie*”, 4, 1958, s. 191-256.
- Sawicki J., *Ks. Jan Nepomucen Fijałek*, „*Prawo Kanoniczne*” 15, 1972, s. 267-292.
- Semkowicz W., *Fijałek Jan*, PSB VI, Kraków 1948, s. 441-443.
- Staszal J., *Jan Fijałek – kapłan i uczony: działalność w ekspedycji rzymskiej Polskiej Akademii Umiejętności*, „*Rocznik Biblioteki PAN w Krakowie*” 39, 1994, s. 101-179
- Staszal J., *Listy Karoliny Lanckorońskiej do Jana Fijałka i Stanisława Tomkowicza z lat 1930-1936*, „*Rocznik Krakowski*” 70, 2004, s. 131-140.
- Szczerba A., *Duchowieństwo krakowskie w latach 1795-1918*, Kraków 2017.
- Urban J., *Powołanie ks. prof. Jana Fijałka na katedrę historii kościelnej Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego*, [w:] *Historia vita memoriae. Prace dedykowane ks. prof. Stanisławowi Piechowi*, red. J. Bednarczyk, Kraków 2010, s. 225-230.
- Vetulani A., *Ks. Jan Fijałek historyk Kościoła polskiego*, „*Analecta Cracoviensia*” 2, 1970, s. 428.
- Żywczyński M., *Ks. Jan Fijałek (1864-1936)*, „*Przegląd Historyczny*” 34/1, 1937-1938, s. 340.
-

URSZULA PERKOWSKA (1942-2017) – dr hab., krakowianka, uczennica prof. H. Barycza, absolwentka UJ, historyk nauki i oświaty, przez wiele lat pracownik naukowy Archiwum UJ, a po habilitacji Instytutu Informatyki i Bibliotekoznawstwa UJ. Zainteresowania badawcze: dzieje UJ, historia kobiet, biografistyka, regionalistyka. Autorka m.in.: *Uniwersytet Jagielloński w latach I wojny światowej* (Kraków 1990), *Studentki Uniwersytetu Jagiellońskiego w latach 1894-1939. W stulecie immatrykulacji pierwszych studentek*, (Kraków 1994); *Maria Epsteinówna, siostra Magdalena Maria (1875-1947), założycielka i dyrektorka Uniwersyteckiej Szkoły Pielęgniarek i Higienistek, dominikanka z krakowskiego Gródka* (Kraków 2005); *Corpus Academicorum Facultatis Philosophiae Universitatis Jagellonicae 1850-1945* (Kraków 2007); *Anna Rydlówna (1884-1969). Organizatorka szkolnictwa pielęgniarskiego, działaczka społeczna i niepodległościowa* (Kraków 2010); *Ks. prof. Władysław Chotkowski (1843-1926). Historyk Kościoła, działacz społeczny i kaznodzieja* (Lwów-Kraków 2016). Zmarła w 2017 r. w Krakowie.

KS. JACEK URBAN – ks. prof. dr hab., historyk, badacz dziejów Kościoła krakowskiego w XIX i XX w., dyrektor Archiwum Kurii Metropolitarnej oraz Archiwum Kapituły Katedralnej na Wawelu, kanonik gremialny kapituły katedralnej na Wawelu (od 2009), dziekan Wydziału Historii i Dziedzictwa Kulturowego UPJPII w Krakowie (od 2016). Autor wielu publikacji, spośród których do najważniejszych należą: *Kanonie akademickie krakowskiej kapituły katedralnej (1795-1945)*, Kraków 1997; *Katedra na Wawelu (1795-1918)*, Kraków 2000; *Tło polityczne dziejów Kościoła katolickiego w Europie Środkowej 1815-1914. Szkice historyczne*, Kraków 2001; *Sztuka sakralna Krakowa w wieku XIX*, Kraków 2004; *Katedra na Wawelu po 1918 roku*, Kraków 2008; *Karola Wojtyły – Jana Pawła II katedra na Wawelu*, Kraków 2009; *75 lat kościoła w Dzianiszu*, Kraków 2012; *Święta Jadwiga Królowa*, Kraków 2012; *Kronika Katedry na Wawelu 1934-1982*, Kraków 2016; *Przywrócić pamięci. 150. rocznica urodzin księcia kardynała Adama Stefana Sapiehy (1867-1951)*, Przemyśl 2017; *Klejnot w koronie. 650-lecie konsekracji katedry krakowskiej*, Kraków 2018. Autor ok. stu pięćdziesięciu artykułów w publikacjach książkowych oraz czasopismach.